

III BÖLMƏ.

AQRAR PROBLEMLƏR VƏ ONLARIN HƏLLİ İSTİQAMƏTLƏRİ

UOT 338.43

Səbinə İzzət qızı VƏLİYEVA
Azərbaycan Kooperasiya Universitetinin dosenti, i.f.d.,
Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin
Aqrar Tədqiqatlar Mərkəzinin doktorantı

AZƏRBAYCANDA ÜZÜM VƏ ŞƏRAB İXRACININ MÖVCUD VƏZİYYƏTİ VƏ
ARTIRILMASI İMKANLARI

Xülasə

Azərbaycandan üzüm məhsullarının və xüsusən də şərabın ixracının artırılması üçün böyük potensial mövcud olsa da müstəqilliyin ilk illərində bunun reallaşdırılmasında müəyyən problemlər yaşanmışdır. Nəticədə 1990-cı illə müqayisədə 2000-ci ildə üzüm istehsalı 15,6 dəfə azalmışdır. Son 5 ildə isə üzüm istehsalının və şərabının ixracının artırılması istiqamətində fəaliyyət dərinləşdirilmiş, dövlət proqramı qəbul olunmuş və 2025-ci ilədək şərab ixracının 5 dəfə artırılması hədəfi müəyyənləşdirilmişdir. Bu hədəfin reallaşması isə üzüm şərabının ixracının dəyər baxımından 30 milyon ABŞ dollarını keçməsinə və ölkədəki şərab istehsalının 3 dəfəyə qədər artırılmasını şərtləndirir. Müəllif bu məqalədə respublikamızda üzüm və şərab istehsalının və ixracının mövcud vəziyyətini ətraflı şəkildə araşdırır, ixracın artırılması və şaxələndirilməsi ilə bağlı təkliflər verir.

Açar sözlər: kənd təsərrüfatı, üzüm, şərab, ixrac, idxal, rəqabətqabiliyyəti.

Giriş

Tarixən Azərbaycanda aqrar sektorun inkişafına üzüm məhsulları və xüsusən də şərab istehsalı mühüm töhfə vermiş və aparıcı sahələrdən biri olmuşdur. Ölkəmizin əlverişli torpaq-iqlim şəraiti, mövcud işçi qüvvəsi, emal sənayesi müəssisələrinin xammala tələbatının yerli istehsal hesabına ödənilməsi imkanları, ixrac bazarlarının mövcudluğu bu sahənin böyük ixrac potensialının olmasını göstərir.

Ötən əsrin 80-ci illərində respublikada 210 şərab zavodu və şərabçılıq məntəqələri sistemində 151 mindən artıq fəhlə və mütəxəssis işləyir, 56 adda şərab, 10 adda konyak, 4 adda şampan şərabı və digər məhsullar istehsal edilirdi [11]. Lakin 80-ci illərin ortalarından başlayaraq keçmiş Sovet İttifaqının rəhbərliyi tərəfindən aparılan anti-alqoqol kampaniyası çərçivəsində Azərbaycanda böyük zəhmət hesabına yaradılmış üzüm bağları məhv edilərək iqtisadiyyata ciddi ziyan vurulmuş, insanlar gəlir mənbələrindən məhrum edilmişlər [12].

Müstəqilliyin ilk illərində də ölkədə yaşanın iqtisadi problemlərdən dolayı bu sahədə geriləmə davam etmiş və Azərbaycanda üzümçülük və şərabçılıq əvvəlki şöhrətini bərpa edə bilməmişdir. Hazırda ölkədə üzümçülüğün və şərabçılığın yeni inkişaf mərhələsinə keçirilməsi qarşıda duran əsas məsələlərdən biridir. Dövlət proqramına [11] əsasən 2025-ci ilədək şərabçılıq müəssisələrinin istehsal potensialından maksimum səviyyədə istifadə etməklə ölkədə şərab ixracının 5 dəfə artırılması hədəflənir.

Məhz bu məqalədə də üzüm və şərab istehsalının və ixracının mövcud vəziyyəti təhlil edilir və bu istiqamətdə həyata keçirilən siyasətin təsiri qiymətləndirilir. Həmçinin üzüm şərabının ixracının artırılması və bazarlarının şaxələndirilməsi ilə bağlı müvafiq təkliflər verilir.

Azərbaycanda üzümçülük və şərabçılığın inkişafının mövcud vəziyyəti

Azərbaycanda üzümçülük ənənəvi istehsal sahələrindən biridir. Amma bu sahənin sürətli inkişafı ötən əsrin 70-ci illərində ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi sayəsində baş vermişdir. Belə ki, 1970-ci ildə üzüm sahələri 121,6 min hektar, üzüm istehsalı 351,7 min ton, məhsuldarlıq 46,8 sentner təşkil etdiyi halda, sahəyə göstərilən diqqət və qayğının nəticəsi olaraq artıq 1984-cü ildə üzüm sahələri 2,3 dəfə, üzüm yığılımı 6 dəfə, məhsuldarlıq isə 2 dəfədən çox artaraq ən yüksək həddə çatmaqla 99,2 sentner təşkil etmişdir [12].

Lakin 80-ci illərin ortalarından başlayaraq keçmiş Sovet İttifaqının rəhbərliyi tərəfindən aparılan anti-alqoqol kampaniyası çərçivəsində Azərbaycanda üzüm bağları məhv edilərək iqtisadiyyata ciddi ziyan vurulmuşdur. Daha sonra Ermənistanın torpaqlarımıza 1988-ci ildən başlayan təcavüzü nəticəsində 43 min hektar üzüm bağı işğal altında qalmışdır.

Müstəqilliyin ilk illərində də bu sahədə geriləmə davam etmiş və 2003-cü ildə Azərbaycanda üzümün əkin sahəsi 7,7 min hektara qədər azalmışdır. 2005-ci ildən başlayaraq üzümçülükdə müşahidə olunan tənəzzülün qarşısı alınmış, tədricən yeni üzüm bağlarının salınmasına, üzümçülüğün inkişafında intensiv becərmə üsullarının tətbiqinə başlanılmışdır.

Cədvəl 1.

Üzüm: əkmələrin sahəsi, ümumi yığım və məhsuldarlıq, bütün təsərrüfat kateqoriyaları üzrə

İllər	Əkmələrin sahəsi	ondan bar verən yaşda	Ümumi yığım	Məhsuldarlıq, 1 hektardan
	1000 ha		1000 ton	sentner
1950	22,5	18,9	81,1	42,9
1960	56,1	26,1	91,4	34,7
1970	121,6	70,4	351,7	46,8
1980	263,0	150,9	1481,3	95,3
1990	181,4	156,1	1196,4	76,5
2000	14,2	13,9	76,9	35,8
2010	15,4	11,2	129,5	74,7
2015	16,1	13,5	157,1	86,6
2016	16,0	13,9	136,5	74,4
2017	16,1	14,1	152,8	84,1
2018	16,1	14,4	167,6	92,8

Mənbə: 13; 5 s. 90

Cədvəldən göründüyü kimi, 2016-cı ildə 136,5 min ton, 2017-ci ildə 152,8 min ton üzüm tədarük edilmişdir. 2018-ci ildə isə Azərbaycanda üzümün əkin sahəsi 16,1 min hektar, istehsalın həcmi 167,6 min ton olmuşdur. 2017-ci ildə üzüm istehsalı 10 faiz artmışdır.

Qarşıdakı illərdə isə üzüm istehsalının iqtisadi səmərəliliyini artırmaq üçün tədbirlər intensivləşdirilməlidir. Bu zaman torpaq-iqlim şəraitinə uyğun məhsuldar üzüm sortlarının seçilməsi vacibdir. Hazırkı mövcud üzüm bağlarında, demək olar ki, bu məsələlər nəzərə alınmır. Məsələn, Tovuz rayonunda üzüm sortları sahələrdə qarışıq yerləşmişdir. İqlim dəyişikliyinə nəzərə alaraq, texniki və süfrə üzüm sortlarını seçilməsində əhalinin və emal müəssisələrinin tələbatının nəzərə alınması məqsədəuyğun olardı [7].

Ölkəmizdə istehsal olunan üzümün bir hissəsi ərzaq məhsullarının istehsalı üçün emal sənayesinə yönəlir. Cədvəl 2-dən göründüyü kimi, son 10 ildə ərzaq məhsullarının istehsalına yönələn üzümün həcmi 28 faiz artmışdır.

Cədvəldəki məlumatların təhlilindən göründüyü kimi, 2009-cu ildə müqayisədə 2018-ci ildə ölkədə ərzaq məhsulu kimi istifadə edilən üzümün həcmi 25 faiz artmışdır. Həmçinin, təhlildən aydın olur ki, 2018-ci ildə 16,9 min ton üzüm idxal edildiyi halda cəmi 3,3 min ton üzüm ixracı həyata

keçirilmişdir. Yəni üzüm idxalımız ixracından 5 dəfə çox olmuşdur və əsasən qurudulmuş üzüm idxal edilmişdir. Ölkə əhalisinin və emal sənayesinin yerli üzümə təminatını yaxşılaşdırmaq üçün isə bu sahənin stimullaşdırılması vacibdir. Bu baxımdan Aqrar Subsidiya Şurasının qərarına əsasən 2020-ci ildən etibarən üzüm bağı salındığı ildən ilk 4 il ərzində 1 hektara 600 manat, 4 ildən sonrakı illər üzrə isə 240 manat subsidiya verilməsinin qərarlaşdırılması müsbət addımdır. Həmçinin üzüm tingi istehsalçılara da dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına dəstək verilir.

Cədvəl 2

Üzüm ehtiyatları və istifadələri, ton

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
EHTİYATLAR										
İlin əvvəlinə qalıq	1 016	1 110	1 628	1 481	1 556	1 522	1 458	1 644	1 525	1 610
İstehsal	129 159	129 536	137 038	150 987	148 535	147 701	157 076	136 499	152 843	167 591
İdxal	13 478	14 764	15 534	9 492	9 385	3 643	13 642	20 623	13 259	16 900
Ehtiyatların cəmi	143 653	145 410	154 200	161 960	159 476	152 866	172 176	158 766	167 627	186 101
İSTİFADƏLƏR										
Ərzaq məhsullarının istehsalı üçün	60 000	60 734	63 449	65 000	63 890	62 900	70 846	65 328	68 974	76 575
Ərzaq məhsulu kimi istifadə edilmişdir (emal edilmədən)	80 177	76 871	85 972	91 709	89 543	84 864	94 079	84 465	91 028	100 547
İxrac	220	984	82	319	1 216	476	2 038	4 138	2 520	3 311
İtkilər	2 146	5 193	3 216	3 376	3 305	3 168	3 569	3 310	3 495	3 880
İlin sonuna qalıq	1 110	1 628	1 481	1 556	1 522	1 458	1 644	1 525	1 610	1 788
İstifadələrin cəmi	143 653	145 410	154 200	161 960	159 476	152 866	172 176	158 766	167 627	186 101

Mənbə: [13]

Qeyd edək ki, üzüm və şarab istehsalının artırılmasına dövlət rəhbərliyi səviyyəsində də böyük diqqət var. Azərbaycan Prezidenti 2017-ci il 17 aprel tarixində Yevlaxda qeyri-neft ixracatçılarının respublika müşavirəsində “Üzümçülük üçün bizim gözəl təbii şəraitimiz var. Biz indi üzümçülüğü bərpa etməliyik və bərpa edirik. Yeni üzüm bağları salınmalıdır və bizim şarab zavodlarımız da tam gücü ilə işləməlidir. Məna verilən məlumata görə, şarab zavodlarının istehsal potensialı ildə 100 milyon butulkadır. Ancaq biz bunun təqribən 20-30 faizini istifadə edirik. Ona görə, üzüm istehsalı, o cümlədən texniki üzümün istehsalı artmalıdır, şarab zavodlarımız tam gücü ilə işləməlidir və ixrac da kəskin şəkildə artmalıdır” deyərək müvafiq tapşırıqlar vermişdir [8].

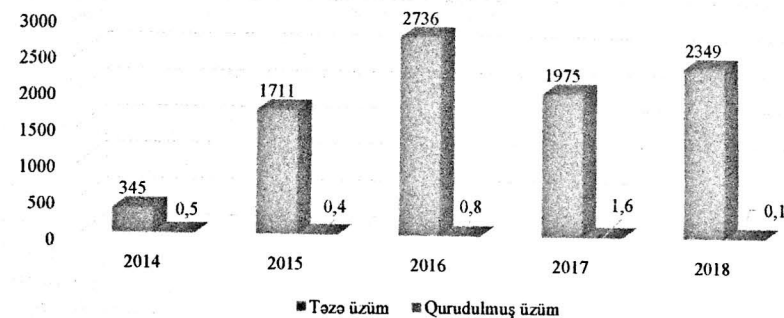
Onu da bildirmək ki, ötən əsrin 90-cı illərinin ikinci yarısından başlayaraq aqrar sektorda aparılan islahatlar nəticəsində bütün şarab və ilkin şarab emalı, şampan və konyak zavodları özəlləşdirməyə açıq elan edilərək onların bazasında 53 səhmdar cəmiyyəti yaradılmış, qalan 82 emal müəssisəsi isə kiçik müəssisə kimi özəlləşdirilmişdir [12].

Amma özəlləşdirmədən sonra bu müəssisələrin hamısı uğurlu fəaliyyət göstərə bilməmişdir. Onun üçün Azərbaycan Prezidenti də bu problemə toxunaraq “Bir çox zavodlar tikilib, ancaq onların biri 20 faiz, biri 50 faiz, digəri 30 faiz gücü ilə işləyir. Bu, dözülməzdir. Ona görə tam gücü ilə işləmək üçün sahibkarlar gərək məsuliyyətli yanaşsınlar. Yoxsa indi tikiblər zavodları, amma istifadə etmirlər” deyərək problemin həllinə də diqqəti artırmışdır [10]. Məhz bu diqqətin nəticə-

sidir ki, 2017-ci ildə üzüm şarabı istehsalı 1 020,1 min dekalitr təşkil etmiş və 2016-cı illə müqayisədə 2,4 faiz artmışdır. 2018-ci ildə üzüm şarabı istehsalı 49 faiz artaraq 1 500,3 min dekalitr olmuşdur [13]. Ancaq 2025-ci ilə kimi şarab istehsalını 3 dəfə artırmaq zərurəti yaranacaqdır. Çünki dövlət proqramına [11] əsasən şarab ixracının 2017-ci ildəki 375 min dekalitrdən 2025-ci ildə 1875 min dekalitrə çatdırılması hədəflənir. Digər tərəfdən, ölkədə turizmin sürətli inkişafı da yerli şaraba tələbatı artırmaqla yanaşı bu da öz növbəsində yerli istehsalın artırılmasını şərtləndirir.

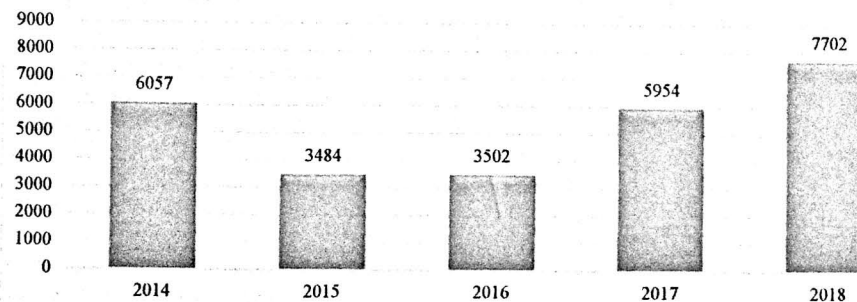
Üzüm və şarab ixracının mövcud vəziyyətinin təhlili

Azərbaycanın təbii-iqlim şəraiti üzümçülüğün daha da inkişaf etdirilərək istehsalının artırılmasına, əhalinin müxtəlif çeşidli, yüksək keyfiyyətli süfrə üzümünə, şarabçılıq və digər emal müəssisələrinin isə xammala olan tələbatının yerli istehsal hesabına ödənilməsinə imkan verir (12). Dövlət tərəfindən də ixracın artması üçün müvafiq dəstək verilir. Ölkəmizdən üzüm məhsulları (təbii və ya emal olunmuş halda istehlak edilən süfrə üzümü, kişmiş, doşab, şirə və digər qida məhsulları) ixrac olunur. 2018-ci ilin statistik məlumatlarına əsasən, Azərbaycandan təzə üzüm ixracı 2,3 milyon ABŞ dolları olmuşdur.

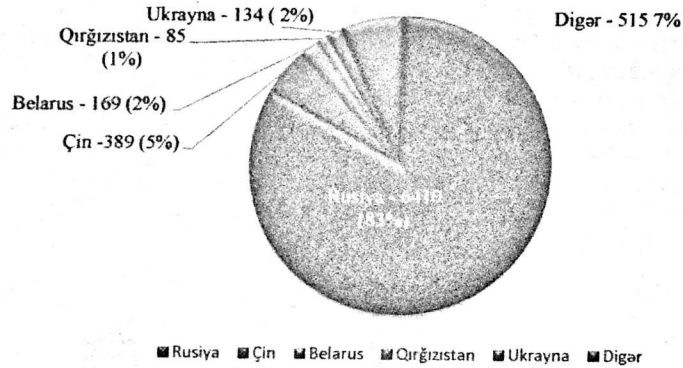
Şəkil 1. Azərbaycandan üzüm ixracı, min ABŞ dolları ilə [13; 14]

Təzə üzüm əsasən Rusiyaya, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə və Qazaxıstana ixrac edilmişdir. Şəkil 1-dən görüldüyü kimi, ölkəmizdən quru üzüm ixracı çox azdır. Onu da qeyd edək ki, Azərbaycandan üzümə yanaşı üzüm şirəsi də ixrac olunur. Amma onun da ixrac dəyəri 2018-ci ildə cəmi 179 min ABŞ dolları təşkil etmişdir. İxracda əsas dəyərə isə təbii üzüm şarabları malikdir (HS kodu 2204).

Şəkil 2. Azərbaycandan təbii üzüm şarablarının ixracı, min ABŞ dolları ilə [13; 14]

Şəkil 2-dən də göründüyü kimi, son 5 ildə təbii üzüm şərablarının ixracı 27 faiz artmışdır. Azərbaycanın əsas ixrac ölkəsi isə Rusiya Federasiyasıdır. 2018-ci ildə Azərbaycanın təbii üzüm şərablarının ixracının 83 faizi Rusiyanın payına düşmüşdür. Bununla yanaşı Çinə, Belarusa, Qırğızistana, Ukraynaya, Gürcüstana və digər ölkələrə də ixrac həyata keçirilmişdir.

Şəkil 3. Azərbaycandan təbii üzüm şərablarının əsas ixrac ölkələri, min ABŞ dolları ilə [13; 17]

Məlumat üçün bildirik ki, Azərbaycan şərabçılıq müəssisələrinin istehsal potensialından maksimum səviyyədə istifadə etməklə ölkədə şərab ixracı 2025-ci ilədək 5 dəfə artırmağı hədəfləyir. Amma ixracı artırmaq üçün kəskin rəqabətə də hazır olmaq vacibdir. Hazırda dünya üzrə şərab və şərabçılıq məhsullarının ixracı təqribən 1 milyard dekalitr təşkil edir. Ən çox məhsul ixrac edən ölkələr isə İspaniya, İtaliya, Fransa, Çili, Avstraliya, CAR, ABŞ, Almaniya, Portuqaliya, Argentina, Yeni Zelandiya və Moldova hesab edilir. Azərbaycan rəqəbatqabiliyyətli şərab istehsal etməklə ixracda bu ölkələrlə mübarizə apara bilər.

Üzümçülük və şərabçılıq məhsullarının istehsalının və ixracının artırılmasında dövlət dəstəyinin rolu

Son illər ölkəmizdə üzümçülüğün inkişafı istiqamətində əhəmiyyətli işlər görülmüş, üzüm istehsalı və emalı sahəsinin inkişafına dövlət tərəfindən 40 milyon manatdan çox güzəştli kredit verilmiş, məhsulların çeşidlərində və keyfiyyətində böyük irəliləyiş əldə olunmuşdur.

Eyni zamanda “Made in Azerbaijan” brendinin təşviqi tədbirlərindən şərab istehsalçıları da bəhrələnməmişlər. Şərab və şərabçılıq məhsulları istehsalçıları və ixracatçıları arasında fəaliyyətin əlaqələndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Şərab İstehsalçıları və İxracatçıları Assosiasiyası yaradılmışdır.

Şərab istehsalçıları dövlət dəstəyi ilə dünyanın şərabçılıq sahəsində ən mötəbər sərgilərində iştirak etmişdirlər. Təbii üzüm şərabları və üzüm suslosu ixracatçısına gömrük dəyərinin 6 faizi qədər ixrac təşviqi ödənilir. 2018-ci ildə üzüm şərabları və digər spirtli içkilər ixrac edən sahibkarlara 826 min manat məbləğində ixrac təşviqi ödənilmişdir [15; 18]. Digər tərəfdən, ölkədə şərabçılıq sahəsində əlverişli bazar mühitinin yaradılması və bu sahədə sahibkarlıq fəaliyyətinin stimullaşdırılması məqsədilə şərab və şərabçılıq məhsullarının istehsalına, idxalına və satışına xüsusi icazə (lisenziya) alınması tələbi ləğv edilmişdir.

Aparılan təhlillər göstərir ki, istehsalın həcmi ölkədə fəaliyyət göstərən şərabçılıq müəssisələrinin faktiki potensialından dəfələrlə azdır. Mövcud vəziyyətə, ilk növbədə, şərabın əsas xammalını təşkil edən üzümün maya dəyərinin yüksək olması təsir edir. Son illərdə Azərbaycanın şərab məhsullarının keyfiyyəti ilə bağlı yaşanan problemlər də onun ixracının məhdudlaşdırılmasında rol oynayır.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda üzümçülük və şərabçılıq sahəsində dövlət siyasətinin istiqamətləndirən biri istehsal olunaraq istehlak bazarına çıxarılan və ya ixrac olunan rəqəbatqabiliyyətli üzüm və şərabçılıq məhsullarının keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün yeni texnika və müasir texnologiyaların tətbiq edilməsi, istehsal və ixracın artırılması, daxili bazarın haqsız rəqabətdən qorunmasıdır. Dövlət tərəfindən şərabçılıq məhsullarının ixracına məhdudiyyət qoyulmur [9]. Azərbaycan Respublikası Beynəlxalq Üzüm və Şərab Təşkilatına qoşulmaqla da [4] bu sahədə fəaliyyət göstərən sahibkarlara əlavə imkanlar yaratmışdır.

Qarşıdakı illərdə də üzüm və şərab məhsullarının ixracının təşviq edilməsi siyasətinin davam etdiriləcəyi gözlənilir. Xüsusən də istehsal olunmuş üzüm məhsullarının tədarükü, qəbulu, saxlanması, emalı, satışı və ixracı üzrə müvafiq stimullaşdırıcı tədbirlərin üzərində fokuslanıla bilər.

Həmçinin, Azərbaycan şərablarının təbliği baxımından xaricdə və ölkə daxilində müvafiq tədbirlərin də keçirilməsi davam edəcəkdir. 2019-cu ilin avqust ayında Şamaxı rayonunun Meysəri kəndində keçirilən Azərbaycan Üzüm və Şərab Festivalı buna misaldır [16].

Bununla yanaşı Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondu tərəfindən “Made in Azerbaijan” brendinin təşviqi, həmçinin Azərbaycanın şərab və digər spirtli içki məhsullarının dünya bazarında daha çox tanınması və satışının təşkili üçün artıq 3 yerdə “Azərbaycan Şərab Evi”nin yaradılmasına nail olunmuşdur [18]. Məhz bu tədbirlər nəticəsində Azərbaycandan təbii üzüm şərablarının ixracını 2025-ci ilə kimi 30 milyon ABŞ dollarına çatdırmaq mümkündür.

Sonda onu da qeyd edək ki, Azərbaycanda istehsal olunan malların vahid məlumat bazası olan Azexport.az internet portalının məlumatlarını da təhlil edəndə aydın olur ki, ən çox sifariş daxil olan məhsullardan biri Azərbaycan şərablarıdır [19]. Bu faktın özü bir daha göstərir ki, ölkəmizdən üzümçülük və şərabçılıq məhsullarının ixracını artırmaq üçün potensial və müvafiq tədbirlər görülərsə bu istiqamətdə ciddi artıma nail olmaq mümkündür.

Nəticə

Aparığımız araşdırma nəticəsində aydın olmuşdur ki, qarşıdakı illərdə üzüm və şərabın ixracını artırmaq potensialı mövcuddur. Çünki respublikada üzüm və şərab istehsalının artırılması yönündə dövlət proqramları və strateji yol xəritəsi çərçivəsində kompleks [1: 2; 3; 11; 12] iş başlanmış və davam edir. Hazırda üzümçülüğün inkişafı Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunda, Aran iqtisadi rayonunda əsasən Salyan rayonunda, Lənkəran iqtisadi rayonunda Cəlilabad rayonunda suvarılan torpaqlarda, Dağlıq Şirvanda Şamaxı, Ağsu və İsmayilli rayonlarında isə dəmyə sahədə üzümçülüğün becərilməsi həyata keçirilir və yeni üzüm bağları salınır [6]. Bu isə onu göstərir ki qarşıdakı illərdə ölkədə üzüm və şərab istehsalı artacaq və böyük ixrac potensialı yaranacaqdır. Dövlət Proqramına əsasən də şərab ixracının 2025-ci ildə 1875 min dekalitrə çatdırılmasının hədəfləndiyini deyə bilərik. Digər tərəfdən, ölkədə turizmin sürətli inkişafı da yerli şərabə tələbatı artırır və bu da öz növbəsində yerli istehsalın artırılmasını şərtləndirir. Burada qarşıda duran əsas problemlərdən biri isə üzüm və şərab məhsullarımızın Rusiya bazarlarından asılılığıdır. Onun üçün də ixracın şaxələndirilməsi istiqamətində işlər sürətləndirilməli, Çin bazarında daha aktiv rol alınması üçün tədbirlər görülməlidir. Digər tərəfdən üzüm və şərab istehsalındakı problemlərin həlli, Şərab İstehsalçıları və İxracatçıları Assosiasiyasının potensialının gücləndirilməsinə dəstək verilməsi, rəqəbatqabiliyyətli şərabçılıq məhsullarının istehsalının təşkili zəruridir. Məhz qeyd edilənlər reallaşdığı təqdirdə təbii üzüm şərablarının ixracını 2025-ci ilə kimi 30 milyon ABŞ dollarına çatdırmaq mümkün ola bilər. Bu isə strateji yol xəritəsində [1] qeyri-neft sektoru üzrə ixracın artırılması hədəfinin reallaşmasına töhfə verir.

Həmçinin, araşdırmamız göstərir ki, Azərbaycan Respublikasında üzümçülüğün inkişafına dair Dövlət Proqramının icra müddəti 2020-ci ildə başa çatır. Azərbaycan Respublikasında şərabçılığın inkişafına dair Dövlət Proqramının icrası isə 2025-ci ilə kimi davam edəcəkdir. Qənaətimizcə, üzümçülüğün inkişafı ilə şərabçılığın inkişafı barədə ayrı-ayrı dövlət proqramlarının olması bu sahədə pərakəndəliyə səbəb olur və koordinasiyaya təsir göstərir. Araşdırmamızın yekunu olaraq üzümçülüğün və şərabçılığın inkişafına dair vahid Dövlət Proqramı hazırlanaraq qəbul olunmasını

təklif edirik. Bu sahədə vahid Dövlət Proqramının qəbul edilməsi sahənin inkişafına yönələn tədbirlərin daha çevik və daha məqsədyönlü həyata keçirilməsinə, qarşıya qoyulan hədəflərə vaxtında nail olunmasına səbəb olacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi. /Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir/- <http://www.president.az/articles/22110>
2. “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”. Bakı, 27 fevral 2014-cü il/- <http://www.e-qanun.az/framework/27284>
3. “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”. Bakı: 29 yanvar 2019-cu il /- <http://www.e-qanun.az/framework/41320>
4. Azərbaycan Respublikasının “Beynəlxalq Üzüm və Şərab Təşkilatının təsis edilməsi haqqında” Sazişə qoşulması barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 14 fevral 2014-cü il. /- <http://www.e-qanun.az/framework/27477>
5. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı. Statistik məcmuə / 2019/ Bakı, 2019, 644 s.
6. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. Regionların Sosial – İqtisadi İnkişafı (2014-2018). Statistik məcmuə. Bakı, yanvar, 2019, 676 s.
7. Bayramov V.M. Üzümçülük və şərabçılıq məhsulları bazarının xarici rəqabətdən qorunmasının prioritetləri. İqtisad üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı 2018, 22 s.
8. İlham Əliyevin sədrliyi ilə Yevlaxda qeyri-neft ixracatçılarının respublika müşavirəsi keçirilib. Yevlax 17 aprel 2017 / <https://president.az/articles/23369>
9. “Üzümçülük və şərabçılıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 19 oktyabr 2001-ci il /-<http://e-qanun.az/framework/1021>
10. Regionların 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının icrasının dördüncü ilinin yekunlarına həsr olunmuş konfransda İlham Əliyevin yekun nitqi. Bakı, 29 yanvar 2018 / <https://president.az/articles/26866>
11. “2018–2025-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında şərabçılığın inkişafına dair Dövlət Proqramı”. Bakı, 3 may 2018-ci il <http://www.e-qanun.az/framework/38684>
12. “2012–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında üzümçülüğün inkişafına dair Dövlət Proqramı”. Bakı, 15 dekabr 2011-ci il /- <http://e-qanun.az/framework/22694>

İnternet mənbələri:

13. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi/- <https://www.stat.gov.az>
14. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi/- <http://customs.gov.az/az/faydali/gomruk-statistikasi/>
15. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi. <http://economy.gov.az>
16. Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi. <http://www.agro.gov.az/az/>
17. www.trademap.org
18. <http://www.azprom.az/uploads/files/pages/c187f911441794930c9e582b14f9c9b3.pdf>
19. www.azexport.az
20. <http://agrodatab.az>

Сабина Иzzат кызы Велиева
доц. АУК, Докторант Центра Аграрных Исследований
Министерства Сельского Хозяйства Азербайджана

Текущее состояние экспорта винограда и вина в Азербайджане и возможности его увеличения

Резюме

Несмотря на большой потенциал Азербайджана по увеличению экспорта виноградной продукции и особенно вина, в первые годы независимости были определенные проблемы с его реализацией. В 2000 году производство винограда сократилось в 15,6 раза по сравнению с 1990 годом. За последние 5 лет были расширены мероприятия, направленные на увеличение производства виноградной продукции и экспорта вина, принята государственная программа и была определена цель увеличения экспорта вина в 5 раз. Реализация этой цели обусловлена тем, что экспорт вина достигнет 30 млн. долл. США, а рост внутреннего производства вина в 3 раза. Автор подробно исследует текущее состояние производства винограда и вина в республике и дает рекомендации по увеличению и диверсификации экспорта.

Ключевые слова: сельское хозяйство, виноград, вино, экспорт, импорт, конкурентоспособность.

Sabina Izzat Valiyeva
ass. prof. ACU, Doctoral student of the
Agrarian Research Center of the Ministry
of Agriculture of Azerbaijan

Current status and opportunities for the development of export of grapes and wine in Azerbaijan

Summary

Despite the great potential of Azerbaijan for increasing the export of grape products and especially wine, during the initial years of independency there were certain problems with its implementation. In 2000 the grapes production decreased by 15.6 times compared to 1990. During the last 5 years activities aimed at raising the production of grape products and the export of wine have been deepened, state program has been adopted and the target of increasing wine export by 5 times has been determined. The realization of this target is conditioned by wine export to reach \$30 million in value and the growth of domestic wine production by 3 times. The author thoroughly investigates the current situation of grapes and wine production in the Republic and makes recommendations for increasing and diversifying the export.

Key words: agriculture, grape, wine, export, import, competitiveness.